OBRAZ ĽUDOVÍTA ŠTÚRA V DNEŠNEJ SPOLOČNOSTI

Lenka JEŽÓ GARANČOVSKÁ

Človek bez svedomia je koža biedna, daromná, národ bez vedomosti historickej o sebe a predkoch svojich je hromádka koží otrockých.

Ľ. Štúr

Eine der bedeutendsten Persönlichkeiten der modernen slowakischen Geschichte Ľudovít Štúr wurde am 28. Oktober 1815 geboren. Er ist nicht nur der Gestalter der slowakischen Schriftsprache, sondern auch Mitbegründer der neuzeitlichen Konzeption der slowakischen Nation basierend auf ihrer Einzigartigkeit, Selbständigkeit und Gleichberechtigkeit mit anderen europäischen Nationen. Die Regierung hat anlässlich des 200. Geburtstags dieser bekannten Persönlichkeit der slowakischen Nationalbewegung im 19. Jahrhundert 2015 zum Jahr von Ľudovít Štúr erklärt. Die Bedeutung dieses Jahrgangs unterstreicht auch seine Eintragung in die Liste der Gedenktage der Organisation der Vereinigten Nationen für Erziehung, Wissenschaft und Kultur (UNESCO). Im vorliegenden Beitrag werden unterschiedliche Fakten aus dem Leben von Ľudovít Štúr mit dem Ziel, Interesse der Slowakistik-Studierenden für ihn als wichtige Persönlichkeit der slowakischen Kultur zu wecken, vorgestellt.

Schlüsselwörter: Ľudovít Štúr, das Ľudovít-Štúr-Jahr 2015, 200. Geburtstag von Ľ. Štúr, slowakische Kultur, slowakische Schriftsprache

Hneď v úvode treba vyzdvihnúť fakt, že tento príspevok si nekladie za cieľ podať rozsiahly výklad o živote a diele jedného z najvýznamnejších predstaviteľov slovenského kultúrno-politického života prvej polovice 19. storočia. Predkladaný populárno-náučný príspevok je printovým výstupom z podujatia zvaného *Pocta Ľudovítovi Štúrovi* (rum. *Omagiu lui Ľudovít Štúr*), ktoré sa uskutočnilo na akademickej pôde v Bukurešti pod záštitou Asociácie slavistov v Rumunsku pri príležitosti osláv 200. výročia narodenia Ľudovíta Štúra. Rok 2015 totiž Vláda Slovenskej republiky vyhlásila za Rok Ľudovíta Štúra, ktorý je zaradený aj do prestížneho zoznamu výročí Organizácie Spojených národov pre výchovu, vedu a kultúru (UNESCO) na roky 2014 – 2015.

Hlavným zámerom tohto príspevku je poukázať na zaujímavé fakty zo života kodifikátora spisovného slovenského jazyka a zakladateľa moderných dejín slovenského národa. Pozornosť sa upriamuje predovšetkým na informácie, ktoré –

BDD-A27231 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 08:33:51 UTC)

ako sa nazdávame – by mohli zaujímať súčasných i budúcich poslucháčov slovakistiky pri Fakulte cudzích jazykov a literatúr Univerzity v Bukurešti, keďže sme pri koncipovaní daného výstupu mali na zreteli práve túto cieľovú skupinu.

Vedeli ste, že ...?

- ***Štúr a Dubček sa narodili v jednom dome***

Náhoda alebo predurčenie? Takúto otázku si možno klásť pri identickom mieste narodenia dvoch velikánov slovenských dejín, akými boli Ľ. Štúr a A. Dubček[1]. Je zaujímavé, že sa obidvaja narodili v rovnakej obci – v Uhrovci, ba dokonca v tom istom dome, ktorý dnes verejnosti slúži ako múzeum. Ich spoločný dom vyhlásili už v roku 1965 za národnú kultúrnu pamiatku.

Ako tvrdí lektorka múzea Lýdia Mikušová[2],

> Ľ. Štúr sa tu narodil preto, lebo jeho otec bol učiteľ a v dnešnom múzeu mala sídlo nielen škola, ale bol tu aj učiteľský byt. Narodenie A. Dubčeka v rovnakej budove bolo veľkou náhodou. Jeho rodičia sa zoznámili v Amerike, aj sa tam zosobášili. Vrátili sa na Slovensko, do Uhrovca, odkiaľ pochádzala rodina Dubčekovho otca. Nemohli sa hneď nasťahovať do domu, do ktorého chceli, a keďže táto budova patrila evanjelickej cirkvi, poskytli im tam dočasné ubytovanie, kde sa Dubček narodil.

Obr. 1 Rodný dom[3]

Obr. 2 Pamätná tabuľa[1]

[1] Alexander Dubček (27. 11. 1921 Uhrovec – 07. 11. 1992 Praha) – československý komunistický politik slovenskej národnosti, ktorý bol vedúcou osobnosťou Pražskej jari 1968.
[2] Dvaja velikáni Ľ. Štúr a A. Dubček sa narodili v jednom dome, článok TASR z 9. júna 2012, citované podľa: <http://www.teraz.sk/regiony/dvaja-velikani-l-stur-a-a-dubcek/11415-clanok.html>
[3] Autor fotografie: Marián Košťál

BDD-A27231 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 08:33:51 UTC)

- ***Štúr bol zapálený pre štúdium cudzích jazykov***

Ľ. Štúra možno právom označiť za polyglota svojej i súčasnej doby. Už v tom čase ovládal nevídaný počet cudzích jazykov. Popri slovakizovanej češtine hovoril po latinsky, maďarsky, nemecky a grécky, o čom svedčia záznamy z rokov 1827 – 1829, kedy študoval na gymnáziu v Györi. Ale ovládal aj francúzštinu, srbochorvátčinu a ruštinu. Dokonca sa učil po hebrejsky a po anglicky. Istý čas rozmýšľal aj nad štúdiom indického jazyka, ako sám píše v liste venovanému P. Čendekovičovi z 9. mája 1835: „Já nyní se učím všem slavenským nářečím, přejdem nezadlouho na indickou řeč neb podobnost má s starou slavskou, i židovčinu sem vzal hore a francouzštinu[2].“

- ***Štúr vo svojej spisovnej slovenčine nepoužíval grafému y/ý***

Spisovná slovenčina, ktorú v roku 1843 uzákonil Ľ. Štúr spolu s J. M. Hurbanom a M. M. Hodžom na základe stredoslovenského nárečia[3], sa riadila fonetickým princípom – „Píš ako počuješ“. Z pohľadu lektorky slovenského jazyka sa domnievam, že zachovanie tohto princípu by v súčasnej dobe ocenili nielen domáci, ale najmä cudzinci, ktorí sa učia slovenčinu ako cudzí jazyk.

Štúr obhajoval potrebu kodifikácie nového slovenského jazyka nielen na svojich agitačných cestách po Slovensku, ale aj knižne v roku 1846, keď vydáva spis *Nárečie slovenské alebo potreba písania v tomto nárečí* (v origináli *Nárečja Slovenskuo alebo potreba písaňja v tomto nárečí*, napísané už v roku 1844). V tom istom roku vychádza jeho jazykovedné dielo *Náuka reči slovenskej* (v origináli *Nauka reči Slovenskej*), v ktorom poukázal na základy slovenskej gramatiky.

Mnohí sa dodnes mylne domnievajú, že práve zásluhou Ľ. Štúra máme v slovenskom pravopise grafému *y/ý*. Pravda je však taká, že Štúr vôbec nepoužíval *y/ý*, keďže uplatňoval fonetický princíp pravopisu. Vo všetkých slovách sa teda písalo iba *i/í*, napr. *dim* (dym), *sin* (syn), *motiki* (motyky) a ďalšie. Do slovenskej

---

[1] Autor fotografie: Marián Košťál

[2] List Ľudovíta Štúra Pavlovi Čendekovičovi z 9. 5. 1835, Bratislava, Autograf, 6 s., 25 x 20 + dodatok, 2 strany 21 x 13 cm + obálka s pečatným voskom, 11 x 14 cm (Literárny archív SNK, sign. 26 A 4)

[3] Štúr si vzal za základ stredoslovenské nárečia, ktoré boli najrozšírenejšie a najpoužívanejšie zo všetkých slovenských nárečí, preto mali najväčšiu šancu zakoreniť sa a prežiť aj medzi príslušníkmi iných nárečí.

BDD-A27231 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 08:33:51 UTC)

ortografie sa dostalo *y/ý* na základe reformy M. M. Hodžu a M. Hattalu, ktorí navrhli prechod od fonetického princípu k etymologickému, čo bolo ukotvené v *Krátkej mluvnici slovenskej* z roku 1852. Práve táto podoba kodifikovanej slovenčiny sa neskôr stala jednotným jazykom Slovákov.

- ***existuje prekladač do štúrovskej slovenčiny***

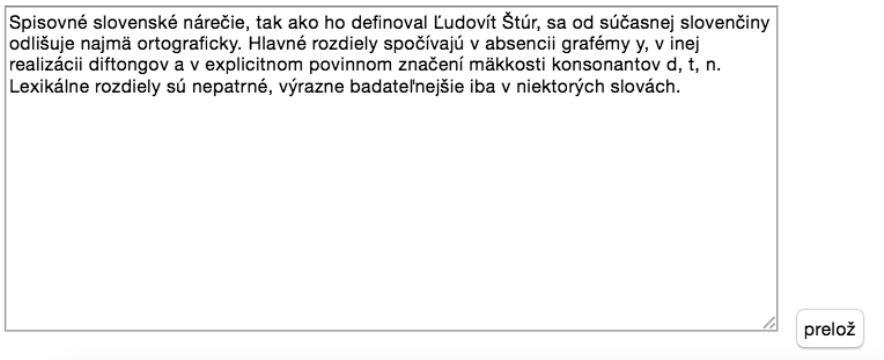
Ako sme spomenuli v predchádzajúcom bode, Štúrova slovenčina neobsahovala grafému *y/ý*. Okrem toho Štúr nepoužíval ani *ľ*, ale iba *l*, napr. namiesto *ľavý* sa písalo *lavý*. V štúrovskej slovenčine sa graficky vyznačoval rozdiel medzi zvukmi *d, t, n* vs. *ď, ť, ň* (*něděla* vs. *nedeľa*). Miesto *ä* sa písalo *a* alebo *e* (*žriebä* vs. *žrieba* alebo *najmä* vs. *najme*). Dvojhlásky *ia, ie* sa písali ako *ja, je* (*nárečie* vs. *nárečje*), *ô* sa písalo ako *uo* (*stôl* vs. *stuol*). L-ové tvary slovies sa zapisovali pomocou *–u*, čiže miesto *bol, dal, povedal* sa písalo *bou, dau, povedau.* Dôsledne sa dodržiaval aj rytmický zákon.

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra sprístupnil v roku 2007 v rámci Slovenského národného korpusu program známy ako LUDEVÍT, ktorý slúži na demonštráciu štúrovskej slovenčiny. Ide o automatizovaný prekladač, ktorý umožňuje transformáciu textu zo súčasnej štandardnej slovenčiny do slovenčiny zo štúrovského obdobia. Nástroj realizuje prepis textov na ortografickej a čiastočne aj na lexikálnej úrovni. Je dostupný pod licenciou GNU GPL v. 2.0[1].

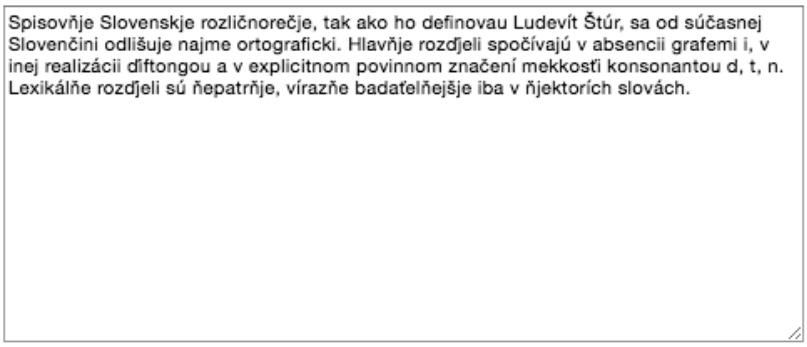
Tento program funguje jednoducho. Do hlavného poľa sa zadá východiskový text so správnou diakritikou, ktorý chceme preložiť a potom treba stačiť tlačidlo „prelož“, aby sme získali cieľový text.

[1] Dostupné online: <http://korpus.juls.savba.sk/ludevit.html>

BDD-A27231 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 08:33:51 UTC)

Obr. 3 Text v súčasnej spisovnej slovenčine

Obr. 4 Text v štúrovskej slovenčine

- ***existuje generátor štúrovských mien***

> Bratia! Akúže si pamiatku odnesieme stadiaľto? Či tie kamienky, čo z múrov staroslávnych devínskych sme si už navylupovali, majú byť tie znaky nášho horlenia a vzdelávania sa? Tie zasypú sa prachom a čas ich pohrobí v zábude. Stálejšia a ideálnejšia má byť pamiatka tohoto dňa, aby mohla vzdorovať prachu dlhochvíľnemu a času pohrôm plnému. Jesto obyčaj pri učených spoločnostiach dajedných, že svojim členom pridávajú

BDD-A27231 © 2015 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 08:33:51 UTC)

> mená, zvláštny vzťah majúce ku cieľom spoločnosti. […] Moja nárada by ta smerovala, aby každý z nás zvolil si heslo života a priložil si alebo od nás prijal meno slovanské ku krstnému menu svojmu a spoločne s týmto ho pri podpisoch a vo spoločnosti národnej užíval. Takéto slobodné a dobrovoľne prijaté meno vo dňoch zápalu svojho mládeneckého bude nás na heslo nášho života vďačne upomínať, ako pravého kresťana upomína meno jeho krstné na zmluvu s Pánom Bohom na krste učinenú[1].

Takto horlivo vyzýval Ľ. Štúr vo svojom príhovore členov Spoločnosti česko-slovenskej (založ. v 1829) na národnej slávnosti na Devíne 24. apríla 1836. On sám vtedy prijal meno *Velislav*. Aj ostatní členovia spoločnosti prijali symbolické slovanské mená, ktoré verejne používali, napr. Jozef *Miloslav* Hurban, Michal *Miloslav* Hodža, August *Horislav* Škultéty, Benjaním *Pravoslav* Červenák a iní.

Na stránkach Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied je k dispozícii generátor štúrovských mien – ŠTÚROVCI[2]. Na základe tohto programu je možné vygenerovať nielen mužské, ale aj ženské slovanské meno v takom duchu, ako ho používali štúrovci.

Obr. 5 Generátor štúrovských mien

[1] Hurban, 1958, citované podľa: <http://zlatyfond.sme.sk/dielo/1148/Hurban_Ludovit-Stur/1#ixzz3mHMhyPiu>

[2] Dostupné online: <http://korpus.sk/sturovci/>

BDD-A27231 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 08:33:51 UTC)

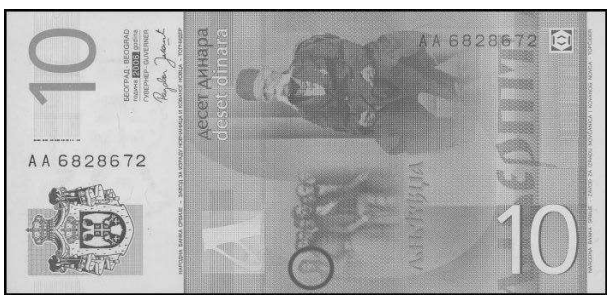
- ***podobizeň Ľ. Štúra sa nachádza aj na srbskej bankovke***

Prvé bankovky so Štúrovým portrétom sa dostali do obehu počas existencie Slovenského štátu, presne 26. októbra 1944 a ich nominálna hodnota bola 10 korún slovenských. „Tlačili sa v martinskej tlačiarni Neografia a kvôli vypuknutiu Slovenského národného povstania sa dostali do obehu až koncom októbra. Bankovky platili do 31. 10. 1945, kedy boli dekrétom o ustanovení jednotnej československej meny – koruny, nahradené novými, československými bankovkami[1].“

Od roku 1987 mali bankovky s podobizňou Ľ. Štúra nominálnu hodnotu 50 korún československých. Jej autormi boli akademický maliar A. Brunovský a grafik, rytec V. Fajt. V roku 1993 sa do obehu dostala 500-korunová bankovka s obrazom Ľ. Štúra, ktorej autormi boli akademický maliar J. Bubák a V. Fajt.

Pri príležitosti osláv 125. výročia úmrtia Ľ. Štúra bola v roku 1981 vydaná pamätná minca v nominálnej hodnote 500 korún československých. Jej autorom bol sochár J. Kulich. Pri príležitosti osláv 200. výročia narodenia Ľ. Štúra vydá v októbri 2015 Národná banka Slovenska pamätnú 2-eurovú mincu, ktorej autorom je akademický sochár I. Řehák.

Podobizeň Ľ. Štúra sa nachádza(la) nielen na platidlách našej krajiny, ale prekvapivo ju nájdeme aj na aktuálnej srbskej bankovke v nominálnej hodnote 10 dinárov. Fotografia zachytáva Slovanský zjazd v Prahe z roku 1848, na ktorom sa stretli poprední slovanskí predstavitelia s cieľom zjednotiť všetkých Slovanov žijúcich v rakúskej monarchii. Ľ. Štúr je na fotografii na kraji úplne vľavo.

Obr. 6 Srbská bankovka v nominálnej hodnote 10 dinárov s vyznačenou podobizňou Ľ. Štúra

[1] Citované podľa: <http://dikda.eu/mince-aj-skala-nesu-meno-ludovita-stura/>

BDD-A27231 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 08:33:51 UTC)

Samozrejme, portrét kodifikátora spisovnej slovenčiny má svoje miesto aj na mnohých poštových známkach, bežných i výročných, ktorých autormi sú rôzni maliari. Prvá známka sa do obehu dostala počas existencie Slovenského štátu (v roku 1943). Pri príležitosti osláv 200. výročia narodenia Ľ. Štúra Slovenská pošta vydá v októbri 2015 poštovú známku z radu Osobnosti.

Na margo tohto bodu treba uviesť aj fakt, že na území Slovenska sa nachádza niekoľko pamätníkov na počesť Ľ. Štúra, napr. v Bánovciach nad Bebravou, kde v roku 1936 odhalili vôbec prvý pamätník na poctu štúrovcov; v Uhrovci, Modre, Levoči. V Liptovskom Mikuláši, Žiline, vo Zvolene a iných slovenských mestách sú prítomné busty, sochy, súsošia alebo pamätné tabule Ľ. Štúra, ktorých autormi sú významní slovenskí sochári.

- ***podľa Ľ. Štúra je pomenovaná okrem iného aj planétka***

Na území Slovenska hádam ani nejestvuje mesto, v ktorom by niečo istým spôsobom nepripomínalo tohto významného dejateľa slovenského národa. V tomto zmysle možno hovoriť o tzv. honorifikačnom motíve – ide o motív, ktorý sa vyvinul z posesívneho vzťahu k objektu. Nemáme tu ale na mysli vlastnícky vzťah v pravom slova zmysle[1]. Dôvodom absencie reálneho privlastnenia je v mnohých prípadoch iba symbolická posesivita objektu ku konkrétnej osobe so zámerom vzdať poctu nejakej známej osobnosti.

Zrejme prvým spôsobom, ktorým si Slováci uctili pamiatku Ľ. Štúra, bolo, že jeho priezviskom pomenovali bielokarpatské skalné bralo v chotári obce Kostolné, na ktoré Štúr vystúpil v rokoch 1848 – 1849[2].

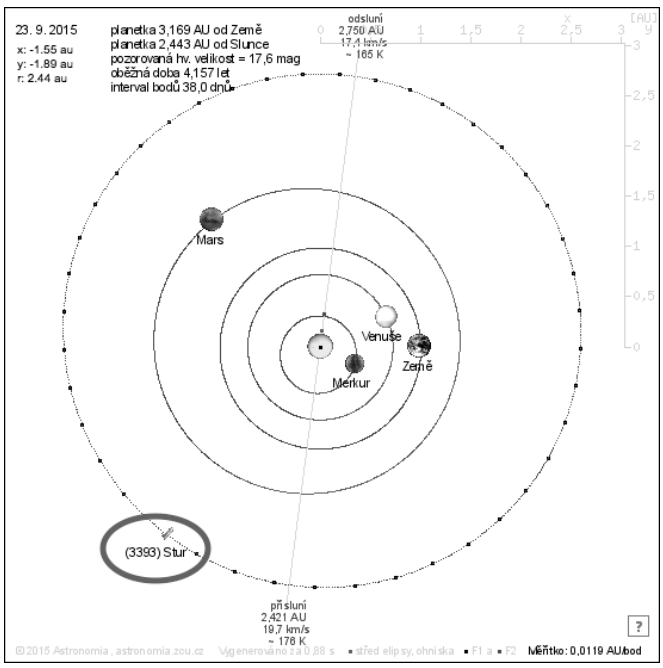
Honorifikačný motív je výrazne zastúpený v urbanonymii (názvoch ulíc, námestí a iných verejných mestských priestranstiev), napr.: *Námestie Ľ. Štúra*, *Štúrova ulica*, *Štúrova* atď. Zaujímavosťou je, že Ľ. Štúra si nepripomíname iba na Slovensku, ale aj v Nemecku. Na základe družby medzi Univerzitou Komenského v Bratislave a Univerzitou Martina Luthera v Halle-Wittenbergu bola jedna z ulíc v Halle pomenovaná *Ludwig-Stur-Straße*[3]. Pravdou je, že Štúr sa v roku 1938 zapísal na Univerzitu v Halle, kde študoval dva roky a práve tu sa zoznámil s Heglovou a Herderovou filozofiou, ktorých koncepcia dejín ho ovplyvnila v jeho filozoficko-historickom svetonázore.

[1] Šrámek, 1999, s. 49
[2] Dostupné online: <http://dikda.eu/mince-aj-skala-nesu-meno-ludovita-stura/>
[3] Dostupné online: <http://dikda.eu/mince-aj-skala-nesu-meno-ludovita-stura/>

BDD-A27231 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 08:33:51 UTC)

Honorifikačný motív je v evidentnej miere prítomný aj v chrématonymii (názvoch inštitúcií, zariadení, organizácií, spolkov, firiem a i.), napr.: *Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied*, *Múzeum Ľudovíta Štúra*, *Gymnázium Ľudovíta Štúra* atď.

Podľa pravidiel schválených Medzinárodnou astronomickou úniou (IAU) má právo pomenovať asteroid jeho objaviteľ. Viacerí objavitelia ich pomenovali na počesť významných osobností. Medzinárodná astronomická únia zaradila pomenovania do svojej databázy spolu s krátkou citáciou o osobnosti, ktorá sa za pomenovaným asteroidom skrýva[1]. Planétku (3393) Štúr objavil Milan Antal 28. novembra 1984 počas svojho pracovného pobytu v maďarskom observatóriu Piszkéstetö.

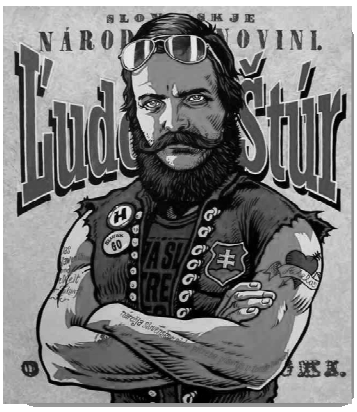

[1] Dostupné online: <http://www.litcentrum.sk/planetarium>

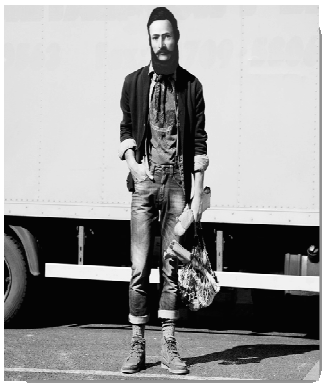
BDD-A27231 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 08:33:51 UTC)

Obr. 7 Poloha planétky v slnečnej sústave[1]

Predkladaný príspevok si na základe výberu zaujímavých faktov súvisiacich s osobnosťou Ľ. Štúra kládol za úlohu podnietiť poslucháčov slovenského jazyka, aby prejavili záujem o dôležitého predstaviteľa slovenskej spoločnosti a zaoberali sa aj novodobým pohľadom naňho. Aj napriek tomu, že Ľ. Štúr zomrel v roku 1856, patrí k jedným z mála slovenských osobností, ktorých meno je v súčasnej dobe tak často skloňované, o čom svedčí aj jeho niekoľko aktuálnych portrétov a štylizácií.

Obr. 8 Súčasný portrét Ľ. Štúra[2]

Obr. 9 Súčasný portrét Ľ. Štúra[3]

Bibliografia

HRDLIČKOVIČOVÁ, S. 2014. Okruh Ľudovíta Štúra. Sprievodca po štúrovských pamätníkoch v Modre. Modra: Slovenské národné múzeum – Múzeum Ľudovíta Štúra. 32 s.

KRAJČÁK, Ľ. a kol. 2015. Ľudovít Štúr. Jazykovedné dielo. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. 592 s.

MAŤOVČÍK, A. 2014. Ľudovít Štúr – Kalendárium života a diela 1815 – 1856. Námestovo, Martin: Informačné centrum Námestovo, Slovenská národná knižnica. 200 s.

[1] Dostupné online: <http://planety.astro.cz/planetka-3393>
[2] Dostupné online: <http://mxtpmxtp.tumblr.com/post/16007717648/danglar>
[3] Dostupné online: <http://www.milujemeslovencinu.sk/humor/mala-som-rada-jar-este-predtim-nez-sa-ochladilo>

BDD-A27231 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 08:33:51 UTC)

MIHALKOVIČOVÁ, B. 2014. Ľudovít Štúr – život a pamätné miesta. Bratislava: Vydavateľstvo DAJAMA. 80 s.

ŠRÁMEK, R. 1999. Úvod do obecné onomastiky. Brno: Masarykova univerzita. 191 s.

ŠTÚR, Ľ. 1835. List Ľudovíta Štúra Pavlovi Čendekovičovi z 9. 5. 1835, Bratislava: Autograf, 6 s., 25 x 20 + dodatok, 2 strany 21 x 13 cm + obálka s pečatným voskom, 11 x 14 cm (Literárny archív SNK, sign. 26 A 4)

Internetové zdroje

Dvaja velikáni Ľ. Štúr a A. Dubček sa narodili v jednom dome. Dostupné online: <http://www.teraz.sk/regiony/dvaja-velikani-l-stur-a-a-dubcek/11415-clanok.html>

HURBAN, J. M.: Ľudovít Štúr. Zlatý fond denníka SME 2009. Dostupné online: <http://zlatyfond.sme.sk/dielo/1148/Hurban_Ludovit-Stur>

Literárne planetárium. Dostupné online: <http://www.litcentrum.sk/planetarium>

Ludevít. Dostupné online: <http://korpus.juls.savba.sk/ludevit.html>

Ľudovít Štúr. Dostupné online: <http://mxtpmxtp.tumblr.com/post/16007717648/danglar>

Mala som rada jar ešte predtým, než sa ochladilo. Dostupné online: <http://www.milujemeslovencinu.sk/humor/mala-som-rada-jar-este-predtim-nez-sa-ochladilo>

Mince aj skala nesú meno Ľudovíta Štúra. Dostupné online: <http://dikda.eu/mince-aj-skala-nesu-meno-ludovita-stura/>

Planety – Planetky – Planetka Stur. Dostupné online: <http://planety.astro.cz/planetka-3393>

Štúrovskje mená. Dostupné online: <http://korpus.sk/sturovci/>

BDD-A27231 © 2015 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 08:33:51 UTC)